

Lesson 16: Exercise Pages 208 - 215

1. आसीद् राजा^{1/1} पुरुरवाः^{1/1} नाम बुधस्य इलायाः च पुत्र ।
There was a king named Purūravas, the son of Budha and Ilā.
2. ततः ऐलः इति अपि विश्रुतः ।
Therefore he was also known as Aila.
3. या अप्सराः^{1/1} उर्वशी इति विश्रुता मित्रस्य वरुणस्य च शापेन स्वर्गात् पृथिव्यां अवतीर्णा अभवत्
तस्यां अप्सरसि^{7/1} सः महा-BV⁶यशाः^{1/1} सम्राट्^{1/1} अन्वरज्यत्^{अनु-रज् 4P imperf III/1} ।
The apsaras known as Urvaśī was descended upon the earth from heaven due to a curse of Mitra and Varuṇa; the great-famed sovereign was enamoured of this apsaras.
4. त्वया^{3/1} सह वस्तुं इच्छेयं इति एताभिः वाग्भिः^{3/+} तस्याः अनुमतिं तां अयाचत^{याच् 1A imperf III/1} ।
“I should like to stay with you” - with these words he asked her her consent.
5. यदि मम उरण-TP⁶युगं पुत्र-TP⁶निर्विशेष-TP³पालितं शय्या-TP⁷निबद्धं रक्षेः यदि अहं^{1/1} त्वां^{2/1} वस्त्र-TP³शून्यं एव न पश्येयं अन्ततः⁰ यदि केवलं सर्पिः^{1/1} मम^{6/1} भोजनं तव^{6/1} गृहे भवेत् तदा त्वया^{3/1} सह वसेयं इति तस्मै अनुमतिं दत्त्वा सा तूष्णीं⁰ अभवत् ।
“If you would guard my pair of rams, protected like sons fastened to your bed; if I would not see you void of clothing; finally if only ghee would be my food in your home - then I would stay with you” - thus having given her consent to him, she remained silent.
6. तेषु त्रिषु समयेषु पुरुरवसा^{3/1} स्वीकृतेषु सा उर्वशी तेन महा-BV⁶तेजसा^{3/1} महीक्षिता^{3/1} सह प्रतिष्ठाने तस्य प्रासादे वस्तुं अगच्छत् ।
The three conditions accepted by Purūravas, that Urvaśī went to stay with that king of great splendour in his palace in Pratiṣṭhāna.
7. ततः तस्यां अप्सरसि^{7/1} तेन सह तस्मिन् प्रासादे दीर्घकालं उषितायां केचिद् गन्धर्वाः शाप-TP⁶अन्ते उर्वश्याः स्वर्ग-TP²प्रत्यागमने इच्छवः उरण-युगं एकस्यां^{7/1} रात्रौ शय्यायाः चोरयित्वा पलायिताः ।
Thereafter, the apsaras having spent a long time with him in the palace, at the end of the curse, some gandharvas desirous of the returning to heaven of Urvaśī, one night having stolen the pair of rams from the bed, fled.

8. उरण-युगस्य शब्दं श्रुत्वा उर्वशी बुद्ध्वा पुरुरवसं^{2/1} प्राबोधयत्^{प्र-बुध् 1P c-imperf III/1} |
Having heard the sound of the pair of rams, having woken, Urvaśī awoke Purūravas.
-
9. शय्यायाः वासः-^{TP2}विरहितः सहसा उत्थाय पुरुरवाः^{1/1} असिं गृहीत्वा चौरान् अनुधावितः ।
Having at once arisen from bed without clothing, Purūravas, having taken his sword, chased the thieves.
-
10. ततः गन्धर्वैः तं अवलोक्य उज्ज्वला विद्युल्लता उत्पादिता ।
Thereafter having seen him, by the gandharvas a blazing forked lightning was produced.
-
11. तदनन्तरं तमसि^{7/1} विद्युल्लतया हते उर्वशी पुरुरवसं^{2/1} नग्न-^{TP6}शरीरं दृष्ट्वा युगपद्⁰ अन्तर्धानं अगच्छत् ।
Thereupon, the darkness destroyed by the forked lightning, having seen Purūravas of bare body, Urvaśī simultaneously went to disappearance.
-
12. उद्विग्न-^{BV6}मनाः पर-^{KD}विषादं गत्वा पुरुरवाः^{1/1} सर्वस्यां पृथिव्यां उर्वशीं अन्विष्य अन्ततः कुरुक्षेत्रं प्राप्य तत्र चतसृभिः^{3/+} अप्सरोभिः^{3/+} सह कस्मिंश्चिद्^{7/1} सरसि^{7/1} स्नातीं तां अविन्दत् ।
Having an agitated mind, having gone to supreme sorrow, Purūravas, having searched Urvaśī in all the earth, having reached Kurukṣetra, finally found her there swimming in some lake with four apsarases.
-
13. तव पुत्रं गर्भे बिभर्मि^{भृ 3P pres I/1} |
“I am carrying your son in my womb.
-
14. परन्तु अधुना परेहि^{पर-इ 2P imper II/1} |
But go away now.
-
15. संवत्सरस्य अन्ते इह प्रत्यागच्छेः ।
At the end of a year you should return here.
-
16. तदा तुभ्यं^{4/1} पुत्रं दत्त्वा त्वया^{3/1} सह एकां रात्रिं वत्स्यामि^{यस् 1P fut I/1} |
Then having given your son to you I will stay one night with you.”
-
17. इति एवं तथा अप्सरसा^{3/1} उक्तः पुरुरवाः^{1/1} तथा भवतु^{भू 1P imper III/1} |
Thus told by the apsarases, having promised her, “So be it!

18. एकस्य वर्षस्य अन्ते अत्र प्रत्यागमिष्यामि^{प्रति-आ-गम् 1P fut I/1} इति तस्यै प्रतिज्ञाय स्वनगरं प्रतिष्ठानं गतः

|

At the end of one year I will return here,” Purūravas went to his own city Pratiṣṭhāna.

19. वर्षस्य अन्ते तत् कुरुक्षेत्र-^{TP7स्थं सरः2/1} प्रत्यागत्य पुरुरवाः^{1/1} परम-^{KDRूप-TP3अन्वितं आयुषं2/1}

इति नाम पुत्रं उर्वश्याः पद्म-करात् आदाय तया सह एकां रात्रीं उषित्वा पुनः स्वनगरं गतः ।

At the end of a year, having returned to that lake situated in Kurukṣetra, Purūravas, having taken his son, endowed with supreme beauty, named ‘Āyus’ from the lotus-like hand of Urvaśī, having spent one night with her, again went to his city.

20. अतः परं⁰ प्रतिवर्षं⁰ तत्र गत्वा पञ्च पुत्रान् आदाय पुरुरवाः^{1/1} गन्धर्वाः तुभ्यं^{4/1} वरं दातुं इच्छेयुः इति

उर्वश्या^{3/1} निवेदितः जीवित-^{TP6शेषं स्वर्गे} तया सह गमयितुं अवृणीत^{9A imperf III/1} ।

Henceforth every year having gone there, having taken five sons, informed by Urvaśī, “The gandharvas would like to give you a boon,” Purūravas chose to pass the remainder of his life with her in heaven.

English to Sanskrit

1. महायशाः पुरुरवा बुधस्येलायाश्च पुत्रः प्रतिष्ठानस्य राजासीत् ।

2. शापेन पृथिव्यां अवतीर्णा अप्सरसं उर्वशीं दृष्ट्वैव तस्यां अन्वरज्यत् ।

3. यदि स त्रीन् समयान् स्वीकुर्यात् तदा सा तेन सह वसेद् इति सा तं अवदत् ।

4. तस्याः शय्यानिबद्धं उरणयुगं चोरयित्वा गन्धर्वाः पलायिताः ।

5. तस्य शब्दं श्रुत्वोर्वशी पुरुरवसं प्राबोधयत् ।

6. पुरुरवाश् चोरान् अनुधावितः किन्तु यदा ते तं अपश्यत् तदा विद्युल्लतां उदपादयन् येनोर्वशी पतिं नग्नम् अपश्यत् ।

7. त्रयाणां समयानां एकस्मिन् समये एवं लुप्ते तत्रैवोर्वशी अन्तर्धानं अगच्छत् ।

8. अतीवोद्विग्नः पुरुरवाः सर्वस्यां पृथिव्यां उर्वशीं अन्विष्य विषादसंयुक्तोऽभवत् ।

9. अन्ततः कुरुक्षेत्रेऽप्सरोगणे तां अविन्दत् ।

10. यदि स संवत्सरे प्रत्यागच्छेत् सा तस्मै पुत्रं यच्छेद् इति प्रतिज्ञाय सा स्वर्गं गता ।

11. वर्षस्यान्ते तत्र प्रत्यागत्य पुत्रं आयुषं नाम तस्याः स आयच्छत् ।

12. पञ्च वर्षान् प्रतिवर्षं कुरुक्षेत्रं प्रत्यागत्य सर्वशश्च पञ्च पुत्रान् उर्वश्या आदाय पुरुरवा गन्धर्वेभ्यो वरं आयच्छत् जीवितशेषं चोर्वश्या सह स्वर्गं वस्तुं अवृणीत ।
